

Verslag Consultatiesessie Wijziging Wet Elektriciteit en Drinkwater Bonaire 16 september 2019

Aanwezig:

- **I&W:** Marjan van Giezen, Luit-Jan Dijkhuis
- **Unkobon:** Wietze Koopman, Eric Booi
- **OLB:** Diego Marquez
- **BBE:** Anja Romeijnders
- **Kriabon:** Erich Perigault Monte, Hose Booi, Irma Finies
- **Mangazina di Rei:** Danilo Christiaan
- **Echo:** Julianka Clarenda
- **WEB:** Anneke Visser, Arne van Scheijndel
- **Bon Tera:** Arie Boers
- **BONHATA:** Charles Vos, Luite Berkenbosch
- **Kamer van Koophandel:** Weero Koster
- **LNV:** Yoeri de Vries
- **Usibo:** Norwin Willems, Hubert Martis
- **TNO:** Kris Kats
- **Verslaglegger:** Write-Patricia Bergwijn
- **Facilitator:** Marga Buys

Introductie Marga Buys

- **Doel van de consultatiebijeenkomst**

Horen wat partijen vinden van de wetswijziging elektriciteit en drinkwater. Uitleg over de wijziging is niet meer nodig want dat is aan de orde geweest in eerdere sessies. Tijdens deze consultatie zal alleen de wijziging die betrekking heeft op drinkwater worden besproken.

Introductie Ministerie Infrastructuur en Waterstaat over het wetsvoorstel

- **Aanleiding van de consultatie**

De nieuwe elektriciteit en drinkwaterwet is niet zo lang geleden ingevoerd. Na invoering van de wet bleek dat het drinkwater niet (meer) voor iedereen bereikbaar was.

Dat is dan ook de hoofdoorzaking van I&W voor de wijziging: drinkwater moet voor iedereen bereikbaar zijn en dus ook voor de minder draagkrachtigen. Daarnaast wil I&W graag tegemoet komen aan een aantal minpunten, waaronder het feit dat de nieuwe wet weinig flexibel is en men wil kijken naar de complexiteit.

- **Algemene opmerkingen/mededelingen**

Er zal altijd subsidie nodig zijn om het drinkwater betaalbaar te houden. Subsidies en ook de tarieven worden opgenomen in de onderliggende regelgeving. I&W wil tijdens deze sessie vooral informatie ophalen. Eventuele vragen kunnen aan Marga worden meegegeven. De consultatie duurt tot 1 oktober.

Het verzoek is om rekening te houden met een ieders belang en daarnaast is de wet voor de BES en dus niet alleen voor Bonaire.

Er zijn met verschillende partijen al gesprekken gevoerd en I&W is bijzonder dankbaar voor het feit dat een ieder op zo'n korte termijn bij de consultatie kon zijn.

Vraag: Wie heeft om de wijziging gevraagd?

Antwoord: Het bestuurscollege van Bonaire en de eilanden zelf. De nieuwe wet leidde tot hoge

tarieven voor afnemers met een klein verbruik en dat leidde tot de vraag om aanpassing van de wet. De wet geeft nu te weinig mogelijkheden voor een subsidiegrondslag

Reacties organisaties

Kriabon, Bon Tera, Mangazina di Rei, Echo

- Voor kunukero's (landbouwers) die geheel afhankelijk van zijn van drinkwater zou de wijziging een grote verhoging van de lasten betekenen. Veel kunukero's zullen waarschijnlijk worden ingedeeld bij de grootverbruikers. Een kleine kas verbruikt al 30 m³. Is dat dan een groot- of een kleinverbruiker?
- Kunukero's zijn geheel afhankelijk van drinkwater omdat ze niet kunnen terugvallen op andere waterbronnen:
  - De putten staan droog;
  - Gebruik van grijs water (gezuiverd afvalwater) is ten eerste veel duurder (\$ 7,50 en drinkwater gesubsidieerd \$ 4,44), niet alle kunukero's kunnen gebruikmaken van dat grijze water en het is aan zoveel voorschriften gebonden dat het voor de kunukero's eigenlijk niet te doen is;
  - Tekort aan regenwater. Je kunt regenwater proberen in te dammen, maar ieder jaar valter minder regen op Bonaire en het regenwater stroomt vooral naar de zee;
- Landbouw moet zijn eigen broek ophouden maar dat wordt heel moeilijk met een hoge waterprijs.
- Water van de zuivering is in verband met de bureaucratie niet gemakkelijk te verkrijgen. Bovendien geldt voor drinkwater dat je het mag sproeien en dat je er supplementen aan kunt toevoegen die nodig zijn voor de groenten die worden verbouwd. Het water waarvoor betaald wordt, moet een eerlijke prijs hebben. Dat wil zeggen dat je betaalt voor wat het kost. Het is nu al drie maal duurder dan in NL. Een hogere prijs is niet op te brengen. Als je de landbouw echt een kans wil geven, zorg je eerst voor het water, de rest komt later.
- Het is vreemd om landbouwprojecten te stimuleren en de bevolking te laten zien hoe je met water moet werken, als het water vervolgens niet betaalbaar is. En als het water te duur is, is landbouw niet haalbaar. Mogelijk kan er een speciaal tarief voor de landbouw, bosbouw en landschaping komen?
- Herbebossingsprojecten met inheemse bomen die al minder water nodig hebben en die tevens dienen ter educatie, zoals de nieuwe 400 bomen die minstens 1m³ water per boom nodig hebben, zijn eveneens afhankelijk van drinkwater. Het water uit de put Dos Pos is niet toereikend, grijs water is veel duurder en bovendien kun je en mag je de kinderen die de bomen water geven geen grijs water geven.
- Kan het water geen vaste lage prijs krijgen voor een langere periode in plaats van subsidie? Subsidie is onzeker. Is het niet mogelijk om te kijken naar het leidingennet en op die manier de prijs omlaag te brengen?

Reactie I&W

- I&W gaat niet over het leidingennet, dat is de taak van WEB. Er is een maximaal bedrag aan subsidie waar nu mee gerekend wordt. Het is niet de bedoeling van deze wetswijziging om de subsidie te verlagen. Grijs water is nu duurder door de subsidie op het drinkwater. I&W is op zoek naar structurele oplossingen.

BONHATA

- De organisaties maken zich ernstig zorgen over de prijs van water voor ondernemers. Het kan toch niet zo zijn dat ondernemers in de toeristenindustrie, waar 80% van de Bonairiaanse economie op zou draaien, het kind van de rekening worden omdat het water niet betaalbaar is voor

minvermogenen.

Reactie I&W

- De prijzen zijn niet zozeer gericht op minder draagkrachtigen. Het gaat om klein en groot verbruik, waarbij minder draagkrachtigen, voor het merendeel kleinverbruikers, niet over drinkwater kunnen beschikken.

BONHATA

- Een resort dat is opgebouwd uit 75 kleinverbruikers heeft om verschillende redenen afgesproken met WEB om één aansluiting te creëren. Dat maakte toen geen verschil. Deze eigenaren zullen nu echter worden aangeslagen als grootverbruiker en veel meer moetengaan betalen, terwijl ze geen grootverbruiker zijn. Er zijn andere soortgelijke resorts voor welke dat eveneens geldt.

BBE

- De variabele tarieven zijn reden tot zorg omdat zij oneerlijke concurrentie in de hand werken. Bijvoorbeeld: een kapper die een salon aan huis heeft zal minder betalen dan een kapper met een kapsalon in een shopping mall.
- De verantwoordelijkheid voor het controleren of een aansluiting voor commercieel dan wel woon-gebruik is, kan niet bij WEB worden gelegd.
- Wanneer het bedrijfsleven meer gaat betalen voor water en elektra, lost dit de kern van het probleem niet op.
- Er moet geen inkomenspolitiek/beleid worden uitgevoerd door middel van deze specifieke wetgeving. Armoede, inkomensproblematiek los je niet op met verschillende of variabele tarieven: dan pomp je het probleem alleen maar rond
- Het WEB moest kostendekkend produceren, dat is vanzelfsprekend. BBE mist subsidieregelingen voor ondernemingen voor investeringen in duurzame energie en watervoorziening.
- Voor de toeristische sector geldt bovendien dat resorts aan zee drinkwater moeten gebruiken voor hun parken. Het gebruik van grijs water is voor hen verboden omdat zij te dicht aan de kust gevestigd zijn
- Houdt vast aan het huidige tariefstelsel in en zet daarnaast in op sociaal beleid om de minst draagkrachtigen uit de armoede te helpen.
- Minder draagkrachtigen wonen bovendien vaak met redelijk wat mensen bij elkaar: een staffel bij gebruik zal hen dus op geen enkele manier helpen.

Reactie I&W

- Flankerend beleid geldt voor alle categorieën. Het gaat om de bereikbaarheid voor iedereen. I&W mag niet op prijs sturen, wel op verbruik. De betaalbaarheid voor minder draagkrachtigen is geen doel van de wetgeving: dat staat niet in de memorie van toelichting (BBE wijst in repliek hierop dat dit wel degelijk als primaire reden voor wetswijziging wordt genoemd bij de introductie van de consultatieronde op de website hiervoor).

Unkobon

- Er is armoede op Bonaire maar ieder ministerie trekt zijn eigen plan. Waarom niet vooraf een impactanalyse dan kunnen een hoop problemen worden voorkomen en ondervangen.

Reactie I&W

- Men is bezig met de impactanalyse. Wordt nu voorbereid.

Unkobon

- Er is een grote groep consumenten die de prijzen voor water niet kunnen betalen. Maar dat betekent niet dat het voorgestelde klein/groot verbruik verschil de oplossing is. Als 13m³ bijvoorbeeld het omslagpunt is, is met zijn vieren bij elkaar wonen al onvoordelig.
- Het is van harte aan te bevelen om nu buiten de muren van het ministerie te kijken en samen met EZK, SZW en BZK aan tafel te gaan zitten om met andere instrumenten inkomenspolitiek te bedrijven waarmee de armoede op Bonaire daadwerkelijk en beter te bestreden kan worden. Het gaat anders niet lukken met betaalbaarheid. Zolang de muren tussen de ministeries blijven staan, blijft er armoede op Bonaire
- Maak een impactanalyse van de regelgeving die je wilt invoeren en onderzoek de gevolgen van de staffel.
- De consumentenbond was niet blij met de vorige staffel.
- Een aantal gebruikers veel meer laten betalen werkt niet.
- De impactanalyse kan worden gebruikt om gezamenlijk, interdepartementaal het inkomensbeleid vorm te geven.

BBE

- Vergelijken van de oude situatie met de vorige wetgeving is onmogelijk: in die tijd mochten bijvoorbeeld resorts die in het kustgebied gevestigd zijn, zelf grijs water filteren en gebruiken voor hun parken. Dat is nu verboden: zij zijn ertoe veroordeeld om hiervoor nu drinkwater te gebruiken. Zelfs bij gelijke tarieven als in de oude situatie, zal hun waterverbruik significant toenemen.

Reactie I&W

- Categorieën worden in overleg met WEB bepaald. De impactanalyse zal op basis van de staffel plaatsvinden. Het wetsontwerp gaat nu uit van een staffel, waarbij gezocht wordt naar een zo eenvoudig mogelijke.

Vraag of er een mogelijkheid is om de staffel alleen op het vastrecht toe te passen.

Reactie I&W: dat is mogelijk

Vraag of er rekening is gehouden met alle scenario's en de afvalwaterheffing is meegenomen bij de berekeningen.

Reactie I&W: Afvalwaterheffing is een lokale heffing die het OLB zal invoeren.

OLB

- Is de heffing op afvalwater per gebruikte kuub meegenomen, die wordt straks bij het drinkwater opgeteld.

Reactie I&W

- Afvalwaterheffing is een aparte heffing die niet wordt opgeteld bij het drinkwater. Rioolwaterzuivering levert nog niet genoeg water. De afvalwaterheffing had feitelijk al vier jaar geleden moeten zijn ingevoerd, dat was een subsidievoorwaarde.

Usibo, KvK

- Naast integraal beleid voor armoedebestrijding mist het differentiatieartikel 132A.
- Het geheel moet worden bekeken. De grootverbruikers laten betalen voor de kleinverbruikers is niet effectief want de kosten van levensonderhoud stijgen op die manier hoe dan ook. Artikel 132A moet worden toegepast.

- Bonaire is een klein eiland dat een andere aanpak nodig heeft.
- Ministeries moeten met elkaar om tafel. Laat Knops dat coördineren, anders gaan we er niet uitkomen.
- Sociale minima moet je compenseren op andere manieren.
- Er is een systeem nodig met meer garanties. Nu is er subsidie maar er is geen zekerheid of die subsidie over twee jaar niet verlaagd wordt.
- Saamhorigheid over zorg om wetwijziging is groot.
- De rechtsonzekerheid die de wetwijziging met zich meebrengt, is een onderliggend zorgpunt.
- Er is verwarring over categorieën en tarieven. Dat leidt af van de vraag hoe de verduurzaming wordt ingevuld.
- De wetwijziging komt te snel. In 2012 is de wet besproken en in 2016 is het tarief en toezicht ingevoerd. De eerste aangepaste tarieven op grond van de nieuwe wet zijn pas vorig jaar vastgesteld. Nu te snel wijzigingen invoeren schept onzekerheid.
- De wet nu veranderen heeft langdurige economische gevolgen. Je start geen bedrijf voor een jaar, maar voor vele jaren.
- Inkomenspolitiek is de manier om armoede te bestrijden, met flankerend beleid op de kosten.
- Een laag algemeen tarief voorkomt dat de 'costs of doing business' op Bonaire nog verder stijgen.
- Bonaire moet het hebben van toerisme, naar zeggen 80%. Een hoge waterprijs voor hotels heeft gevolgen voor het toerisme.

WEB

- WEB heeft kostendekkende tarieven inclusief een redelijk rendement nodig en een duidelijk kader voor het opstellen van tarieven.
- In feite heeft iedereen gelijk vanuit zijn belang. WEB dient tarieven vast te stellen en kan dit nooit naar ieders zin doen. Belangen lopen nu eenmaal uiteen. WEB wil hier ook niet tussen zitten en vindt het daarom heel belangrijk dat het kader en de uitwerkingen vooraf duidelijk zijn vastgesteld.
- WEB heeft gegevens van zijn aansluitingen en verbruik. WEB wil met zijn gegevens de noodzakelijke berekeningen van de staffel ondersteunen om op deze manier de impact te laten zien.
- WEB heeft als utiliteitsbedrijf een administratie gebaseerd op haar aansluitingen en het verbruik. Een uitbreiding van die administratie met inkomens gerelateerde en/of andere klantgegevens zou een grote impact hebben op het administratieve systeem en is vanuit perspectief van WEB niet wenselijk.
- Belangrijk is dat een wet kristalhelder is en een eenduidige uitleg heeft.

Reacties:

- Een wet kan niet kristalhelder zijn, noch eenduidig en is altijd op meerdere manieren te interpreteren.

Kriabon

- Landbouw zorgt ook voor werkgelegenheid, maar als er geen water is, kan ook dat geen doorgang vinden.
- Je kunt geen enkel bedrijf opzetten zonder water
- Mogelijk kan het ministerie meedenken over water dat in de landbouw zou kunnen worden gebruikt dus ook het grijze water. De behoefte aan water kan bij sommige landbouwers immers oplopen tot wel 5000 liter per dag.
- De kosten worden te hoog met \$ 4,44 of \$ 7,50 per m3 water. Er valt dan ook niet meer te

concurreren. In Nederland zijn de kosten veel lager.

- Zijn er bijvoorbeeld andere manieren te verzinnen voor irrigatiewater.
- De distributiekosten per truck zijn nu heel hoog. Dat maakt het water duur. Mogelijk valt er iets te doen aan het leidingennetwerk.
- Kunnen de eisen om het grijze water te mogen gebruiken misschien versoepeld of anders.

Voor vervolg van de consultatiesessie op verzoek van I&W gaarne reactie op:

1. Ideeën en gedachten over een staffel
2. Wat de knelpunten in de huidige wet zijn, die moeten worden opgelost

Kriabon, Unkobon, KvK

- Er is begrip voor een staffel maar er moet rekening gehouden worden met de gebruikers en er moet gekeken worden naar wie ze zijn. Er is verschil tussen iemand die drinkwater gebruikt om zijn zwembad bij te vullen of een familie die met negen mensen bij elkaar woont en minder draagkrachtig is.
- Het is niet WEB's taak om daarnaar te kijken of ervoor te zorgen, wie dan wel?
- WEB kan en moet geen inkomenspolitiek bedrijven. Er zijn andere instanties die precies weten wie de minder draagkrachtigen zijn. De afdeling bij Zorg en Welzijn, de belastingdienst, Sociale Zaken bij RCN, maar het is nodig dat departementen over hun muren klimmen.
- Met betrekking tot de staffel gaat het vooral om de vraag waar de grens wordt gesteld: wanneer ben je een klein- en wanneer een grootverbruiker.
- Tarief is te verlagen met subsidie. In geval van een staffel komen er allerlei regels. Daarnaast zal er wrijving ontstaan tussen de verschillende groepen vanwege de interpretatieverschillen en het feit dat de ene groep voor de andere moet betalen.

Reactie I&W

- Eenvoud is eveneens een doelstelling bij de wijziging

BBE

- Zou er een Pagabon systeem voor water kunnen worden geïnstalleerd en gebruikt die minder draagkrachtigen dan bij SoZa zouden kunnen aanvragen.

Reacties

- We moeten ons realiseren dat in het geval Pagabon wordt gebruikt om tot lagere kosten per maand te komen dat dit ook wordt afgewenteld op alle afnemers
- Volgens WEB zou Pagabon voor water in theorie wellicht kunnen werken, de vraag is of het technisch kan en daadwerkelijk een oplossing is.

Bon Tera

- Zoals het nu is \$ 4,44 per m³ is heel eerlijk. Het is goed zo. Zouden mensen die dat niet kunnen betalen zich niet kunnen melden bij SoZa?

WEB

- Op vastrecht zit al subsidie. Het is nu \$ 7 terwijl de kostprijs \$ 45 is.
- Op een vraag uit de zaal geeft WEB aan dat de staffel ook zou kunnen worden toegepast op het vastrecht. In dat geval moeten daar scenario's voor worden gemaakt.
- Op een vraag uit de zaal geeft WEB aan dat lekverlies is opgenomen in het variabele tarief. WEB

vervangt doorlopend de leidingen om de lekverliezen te verlagen. Daarnaast heeft dit de volle aandacht en wordt er veel onderzoek gedaan

Reactie I&W

- Staffelen op vastrecht heeft alleen zin als het op basis van gebruik is en dat wordt heel snel heel complex.

BONHATA

- Vier leden overwegen om zelf waterzuiveringsinstallaties te installeren omdat dat op de lange duur goedkoper is.

WEB, KvK, BBE

- **WEB:** Voor het eiland zou dat kapitaalvernietiging zijn en het zou betekenen dat minder mensen meer zullen moeten gaan betalen.
- **BBE:** Er moet een balans gevonden. Het water moet ook betaalbaar blijven voor bedrijven
- **KvK:** De staffel is geen oplossing, omdat
  - een staffel het te gecompliceerd maakt en moeilijk uitvoerbaar is
  - een staffel oneerlijke concurrentie bewerkstelligt
  - een staffel voor onenigheid zorgt tussen verschillende groepen
- **KvK:** Duurzaam ondernemen wordt bestraft. Er wordt nu heel duur drinkwater gemaakt. Als de productiekosten naar beneden zouden kunnen worden bijgesteld, zou het drinkwater ook goedkoper kunnen.
- **WEB:** In reactie op een opmerking vanuit de zaal dat een staffel geen goed middel zou zijn stelde WEB de vraag of dit bezwaar ook zou gelden als bijvoorbeeld met een staffeltarief de eerste X m3 goedkoper aanbiedt en de rest blijft \$ 4,44. Hoe zou men daar tegenaan kijken als de verschillende partijen dus niet meer zouden hoeven te gaan betalen? Geldt dan nog het principiële bezwaar tegen een staffel?
- **BBE:** Voor het betaalbaar maken van water is de staffel niet geschikt.

Bon Tera, Unkobon, BBE, Kriabon, KvK

- Als de subsidie op klein verbruik door de eerste 10 m3 goedkoper te maken water betaalbaar maakt, is het een idee.
- **BBE:** Invoeren van een staffel is niet het middel waarmee we de minst draagkrachtigen helpen, omdat we dit de kern van het probleem (te weinig inkomen) daarmee niet aanpakken. Een goed sociaal vangnet en verbeterde sociaal economische omstandigheden zijn wel de hiertoe aangewezen middelen. Hiertoe dient in Den Haag samenwerking tussen de Ministeries plaats te vinden.
- **Unkobon:** 60% van de aansluitingen gebruiken minder dan 10 m3. Daar vallen heel veel ouderen onder. Een dergelijke regeling zou water betaalbaarder maken voor een groep die dat heel goed kan gebruiken.
- Het feit dat het particulieren die zelf elektriciteit en water willen genereren kennelijk heel moeilijk wordt gemaakt, is redelijk schrikbarend. Zeker als men kijkt naar de toekomst van Bonaire en het feit dat men streeft naar een inwoneraantal van 35.000.
- In het kader van efficiëntie zou men kunnen kijken of de kostprijs verlaagd kan worden.
- Het is jammer dat de discussie over drinkwater afleidt van het thema duurzaamheid en de Blue Destination koers die Bonaire in het verlengde daarvan vaart.

Reactie I&W

- De internetconsultatie loopt tot 1 oktober. Het verslag van de bijeenkomst wordt gezien als een reactie op de consultatie.
- I&W zal bij de afweging dat drinkwater bereikbaar moet zijn voor iedereen ernaar streven dat dit zo min mogelijk ten koste van anderen gaat.
- De integrale aanpak (samenwerking tussen de verschillende ministeries) komt daarnaast langzamerhand op gang, maar I&W kan daar niet op wachten omdat iedereen nu toegang moet hebben tot drinkwater.
- Op de uitwerking van de onderliggende regelgeving zal I&W op een ander tijdstip terugkomen.